

KARTA EWIDENCYJNA ZABYTKU NIERUCHOMEGO NIEWPISANEGO DO REJESTRU ZABYTKÓW

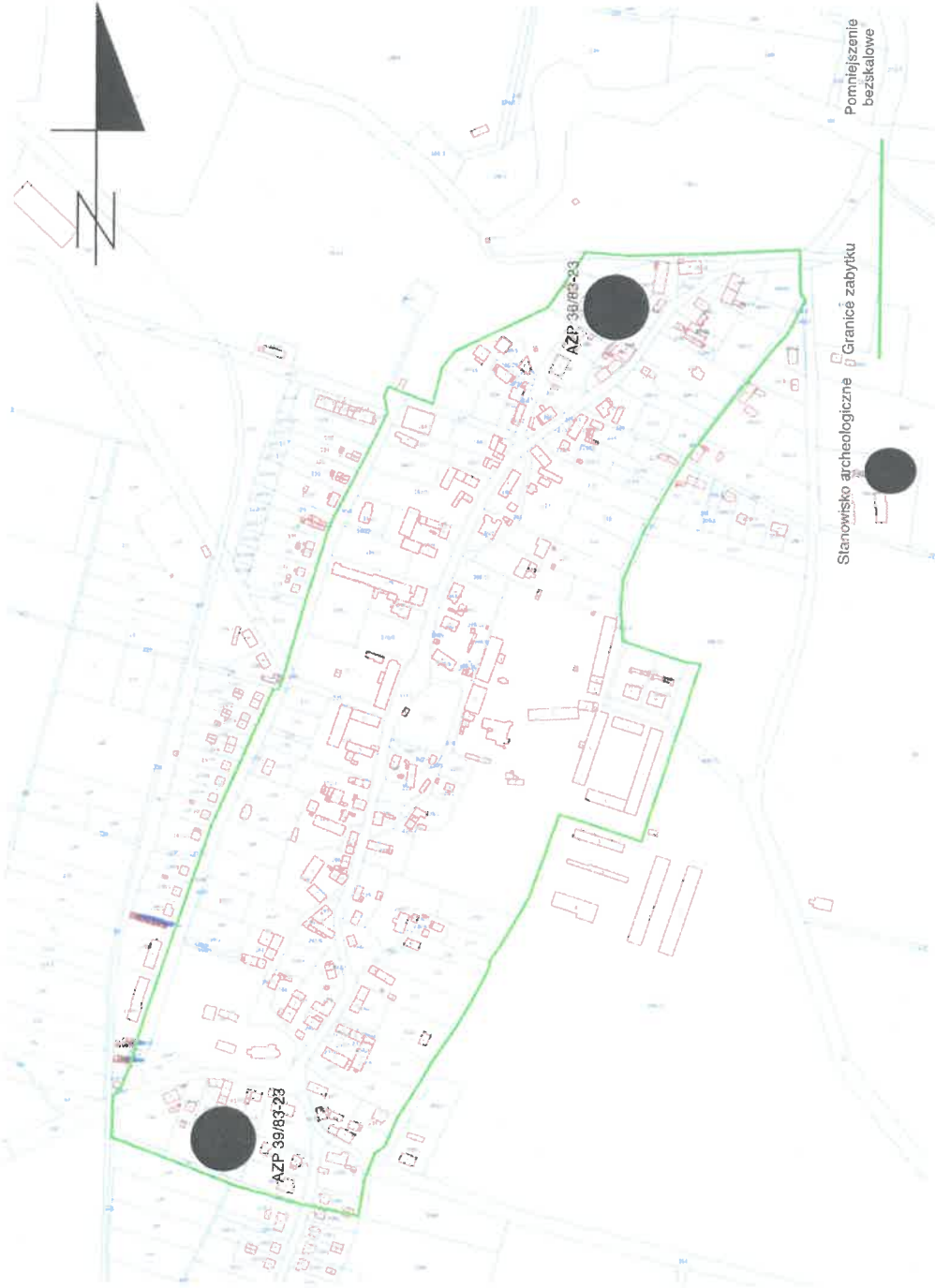
1. Nazwa

HISTORYCZNY UKŁAD RURALISTYCZNY WSI WRAZ Z
TERENEM NA KTÓRYM ZNAJDUJE SIĘ ZNACZNA ILOŚĆ
ZABYTKÓW ARCHEOLOGICZNYCH

2. Czas powstania

XIII/XIV w.

9. Materiały graficzne

3. Miejscowość

PASTUCHÓW

4. Adres (ulica, nr posesji)

5. Przynależność administracyjna

województwo: **DOLNOŚLĄSKIE**

powiat: **ŚWIDNICKI**

gmina: **JAWORZYNA ŚLĄSKA**

6. Współrzędne geograficzne

50°56'47"N 16°26'14"E

7. Użytkowanie obecne

MIESZKALNE

ROLNICZE

8. Stan zachowania

4

10. Istniejące zagrożenia, najpilniejsze postulaty konserwatorskie

NAZWY: Pastuchow (1149 r.), Posuchow (1193 r.), Poschuchau (1250 r.), Pascow (1335 r.), Puschau (1667 r.), Puschkau (1726 r.), Puschkau Ober-, Nieder-, Mittel- (1785 r.), Pastuchów (1945 r.).

HISTORIA:

Pastuchów powstał jako osada słowiańska, wzmiankowana w dokumentach już w 1149 r. W końcu XII w. wieś stała się własnością zakonu augustianów we Wrocławiu. W XIII w. za ich sprawą osada została przeniesiona na prawo niemieckie. Miało dojść do tego ok. 1259 r. Wówczas też powierzchnia nowo lokowanej wsi wynosiła 31 łanów frankońskich, a więc blisko 765 ha. W 1313 r. wzmiankuje się istnienie we wsi kościoła. W tym czasie wymienia się również dobra sołeckie oraz dobra rycerskie. Ok. 1330 r. Pastuchów stał się własnością rodu von Muhlheim, który rozpoczął wznoszenie we wsi wieży rycerskiej. Kolejno panem na Pastuchowie został rycerz von Kalkreuth. Następnyimi posiadaczami wsi byli członkowie rodów von Sedlitz, von Reibnitz, von Grafon (do 1677r.), von Dahm (do 1733 r.), von Hochberg (do 1839 r.). W 1785 r. w Pastuchowie wzmiankuje się istnienie szkoły i folwarku, zaś miejscowość liczyła 287 mieszkańców, w tym 7 kmieci, 29 zagrodników i 8 chatupników. W 1839 r. miejsce dobra zakupił świebodzicki przedsiębiorca i fabrykant Kramsta, po którym majątek odziedziczyła córka Maria von Kramsta. W 1830 r. Pastuchów podzielony był na Dolną, Środkową i Dolną wieś, zamieszkaną przez 516 mieszkańców (86 katolików). Wymienia się tu wówczas 77 domostw, dwór z folwarkiem, szkołę ewangelicką, młyn wodny i działającą cegielnię. W 1845 r. Pastuchów w dalszym ciągu podzielony był na trzy części. Ogólnie wymienia się tu wówczas 76 domostw oraz 3 folwarki. W miejscowości zamieszkiwało wówczas 543 mieszkańców, w tym 14 rzemieślników oraz 5 kupców. Ok. 1850 r. na terenie wsi powstał młyn olejowy, przekształcony później w zabudowania cukrowni. W latach 1892–1895 w Pastuchowie wzniesiono kościół ewangelicki. Po 1945 r. (w 1956 r.) kościół ewangelicki został zburzony, a staw położony w centrum wsi zasypyany. W ostatnich latach z krajobrazu wsi zniknęły także zabudowania cukrowni. Doszło zatem do dużych zmian w krajobrazie architektonicznym wsi, jednak historyczny układ rralistyczny Pastuchowa jest nadal czytelny.

Istniejące zagrożenia, postulaty konserwatorskie, źródła i literatura – załącznik do karty ewidencyjnej nr 1.

11. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

12. Opracowanie karty ewidencyjnej (autor, data i podpis)

24 czerwiec 2023 r.

Teris / Pawłowski

dr Kamil Pawłowski

ZAŁĄCZNIK DO KARTY EWIDENCYJNEJ

Nr 1

1. Miejscowość	PASTUCHÓW	5. Nazwa zabytku (jak w karcie), adres	6. Zawartość załącznika
2. Gmina	JAWORZYNA ŚLĄSKA	HISTORYCZNY UKŁAD RURALISTYCZNY WSI WRAZ Z TERENEM NA KTÓRYM ZNAJDUJE SIĘ ZNACZNA ILOŚĆ ZABYTKÓW ARCHEOLOGICZNYCH	ISTNIEJĄCE ZAGROŻENIA POSTULATY KONSERWATORSKIE ŹRÓDŁA I LITERATURA
3. Powiat	ŚWIDNICKI		
4. Województwo	DOLNOŚLĄSKIE		

ISTNIEJĄCE ZAGROŻENIA:

- przekształcenia istniejącego układu ruralistycznego wynikające z dużego rozwoju zabudowy usługowej i mieszkaniowej oraz infrastruktury użytkowej;
- modernizacja istniejącej, historycznej zabudowy z wykorzystaniem materiałów i rozwiązań ahistorycznych;
- brak działań zmierzających do zachowania historycznych budynków gospodarczych i ich rozbiórki;
- brak działań związanych z zachowaniem dawnego dworu i wieży rycerskiej oraz dawnego folwarku i ogrodów dworskich.

POSTULATY KONSERWATORSKIE:

- zachowanie charakterystycznych cech układu ruralistycznego, objętego ochroną konserwatorską;
- w przypadku nowych inwestycji zachowanie cech typowych architektury regionalnej, tj. bryły, formy elewacji i kształtów dachów, materiałów wykończeniowych;
- modernizacja istniejącej zabudowy mieszkalno-gospodarczej z poszanowaniem substancji zabytkowej, bryły i formy;
- lokowanie nowej zabudowy mieszkalnej w linii zabudowy historycznej;
- zachowanie wieży kościoła św. Barbary jako dominanty krajobrazowej wsi;
- zachowanie historycznej zieleni wiejskiej, zwłaszcza alei lipowej na terenie cmentarza komunalnego;
- eliminacja elementów ahistorycznych, powstałych po 1945 r. niewpisujących się w historyczny układ ruralistyczny.
- prace ziemne w obrębie stanowisk archeologicznych, wymagają prowadzenia badań archeologicznych.

Stanowiska archeologiczne: AZP 38/83-23 (grodzisko, późne średniowiecze), AZP 39/83-23 (osada, XIV-XV w.).

ŹRÓDŁA I LITERATURA:

- Knie J., *Alphabetisch-statistisch-topographische Uebersicht der Dörfer, Flecken, Städte und andern Orte der Königl. Preuß. Provinz Schlesien*, Breslau 1830.
- Knie J., *Alphabetisch-statistisch-topographische Uebersicht der Dörfer, Flecken, Städte und andern Orte der Königl. Preuß. Provinz Schlesien*, 1845.
- Nowotny S., *Leksykon historii wsi powiatu świdnickiego do 1945 r.*, Świdnica 2018.
- *Słownik geografii turystycznej Sudetów*, T. 20, *Masyw Ślęży, Równina Świdnicka. Kotlina Dzierżoniowska*, red. M. Staffa, Wrocław 2005.
- Zimmermann F.A., *Beyträge zur Beschreibung von Schlesien*, T. 5, Brieg 1785.

Kartografia

- Messtischblatt, *Schweidnitz*, [1856 r.], Königliche Preussische Landesaufnahme.
- Messtischblatt, *Streigau 2951*, 1889 r.

Opracowanie załącznika:
(data i podpis)

24 czerwiec 2023 r.

Kamil Pawłowski

dr Kamil Pawłowski

